

Європейський досвід публічного управління забезпечення фінансової безпеки держави

Сергій Е. Штанцель 1*

¹ ПАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» (Україна). Доцент кафедри публічного адміністрування, к. т. н., доцент.

* Автор-кореспондент, e-mail: sht@ntsel.net

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

DOI:

[10.70651/3041-2498/2025.2.02](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.2.02)

Авторське право

© 2025 автора

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

У статті досліджено актуальну систему публічного управління ЄС у фінансовій сфері в мовах сучасних викликів та загроз. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації фінансового управління України до європейської системи менеджменту фінансовою безпекою. Метою є вивчення європейської практики публічного управління в сфері забезпечення фінансової безпеки. Дослідження спрямоване на виявлення особливостей фінансового регулювання в ЄС за складовими фінансової безпеки, тенденцій публічного управління у фінансовій сфері. У дослідженні використано такі методи як аналіз, статистичний огляд доходів та витрат бюджету ЄС у 2014–2023 роках. Метод аналізу становлення нової системи публічного управління у фінансовій сфері ЄС дозволив виявити підходи до фінансового менеджменту, які мають бути імплементовані сьогодні в Україні. Результати дослідження показали, після фінансової кризи в ЄС створено нову інституційну структуру публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки з розподілом управлінських функцій за сферами впливу та регулювання. Мета управлінської діяльності зосереджена на досягненні фінансової стабільності та стійкості фінансування, цифровій трансформації, конвергенції нагляду за фінансовою системою ЄС. Фінансові регуляторні органи ЄС діють на основі співпраці, координації зусиль та заходів, а також взаємодіють з національними регуляторами для оцінки відповідності прийнятих ними рішень щодо національної політики регулювання фінансового сектору. Фінансове планування в ЄС відбувається на основі фінансового регламенту, основне призначення якого – забезпечити врегулювання питань використання бюджету ЄС в середньостроковому періоді. Для фінансового планування довгострокових надходжень та витрат використовується Багаторічна фінансова рамка, зміни якої пов'язані з викликами зовнішнього середовища. У відповідь на війну впроваджено інструменти відновлення, розширено покриття позик держав-членів ЄС за рахунок бюджету, до бюджету ЄС включено кредити в рамках макрофінансової допомоги Україні. Крім цього, модернізація структури бюджету ЄС передбачала розробку нових програм, інструментів відновлення та посилення стійкості для зміцнення фінансової стійкості. У висновках встановлено, що удосконалення системи публічного управління у сфері фінансової безпеки вкрай важливо в контексті підтримки фінансової стабільності. При цьому, ключовим аспектом, який має враховуватися у фінансовому регулюванні є специфіка сучасних викликів. Майбутні дослідження мають бути спрямовані на вивчення основних показників забезпечення фінансової безпеки та стабільності в ЄС, як результат розбудови фінансових інституцій публічного управління у цій сфері.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

фінансове регулювання, фінансове управління, фінансова безпека, фінансові інтереси, фінансова стабільність, публічне управління.

e-ISSN 3041-2498

Public Management and Policy

<https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap>

European Experience of Public Administration in Ensuring the Financial Security of the State

 Serhii Shtantsel ¹*

¹ *Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine). Associate Professor at the Department of Public Administration, PhD in Engineering, Associate Professor.*

* *Corresponding Author*, e-mail: sht@ntsel.net

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-2498/2025.2.02](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.2.02)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution – NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The article examines the current system of public administration of the EU in the financial sphere in the language of modern challenges and threats. The relevance of the study is due to the need to adapt the financial management of Ukraine to the European system of financial security management. The aim is to study the European practice of public administration in the field of ensuring financial security. The study is aimed at identifying the features of financial regulation in the EU according to the components of financial security, trends in public administration in the financial sphere. The study used such methods as analysis, statistical review of revenues and expenditures of the EU budget in 2014–2023. The method of analyzing the formation of a new system of public administration in the financial sphere of the EU allowed to identify approaches to financial management that should be implemented today in Ukraine. The results of the study showed that after the financial crisis, a new institutional structure of public administration in the field of ensuring financial security was created in the EU with the distribution of management functions by areas of influence and regulation. The purpose of management activities is focused on achieving financial stability and sustainability of financing, digital transformation, and convergence of supervision of the EU financial system. EU financial regulators operate on the basis of cooperation, coordination of efforts and measures, and also interact with national regulators to assess the compliance of their decisions with national financial sector regulation policies. Financial planning in the EU is based on the Financial Regulation, the main purpose of which is to ensure the settlement of issues of using the EU budget in the medium term. For financial planning of long-term revenues and expenditures, the Multiannual Financial Framework is used, the changes to which are related to the challenges of the external environment. In response to the war, recovery instruments were introduced, coverage of loans of EU Member States from the budget was expanded, and loans were included in the EU budget as part of macro-financial assistance to Ukraine. In addition, the modernization of the EU budget structure provided for the development of new programs, recovery instruments and strengthening of resilience to strengthen financial stability. The conclusions established that improving the public administration system in the field of financial security is extremely important in the context of maintaining financial stability. At the same time, a key aspect that should be taken into account in financial regulation is the specifics of modern challenges. Future research should be aimed at studying the main indicators of ensuring financial security and stability in the EU, as a result of the development of public administration financial institutions in this area.

KEYWORDS

financial regulation, financial management, financial security, financial interests, financial stability, public administration.

1. Вступ

Європейська практика публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки характеризується рядом відмінних від українського досвіду характеристик, передусім, спрямовуючись на соціально-економічний добробут населення. Інституційна структура управління також відмінна у зв'язку з різним ступенем розвитку фінансового сектору та системи та іншими структурними особливостями відповідних ринків. При цьому, зважаючи на спільні ризики та загрози фінансовій стабільності, особливо зовнішнього характеру, дослідження публічного управління цієї сферою надзвичайно актуальне.

Так, забезпечення рівного доступу до фінансових послуг, фінансова інклюзія, цифровізація та водночас захист фінансових інтересів різних зацікавлених сторін в сучасних умовах є складним завданням. Цей процес включає як постійне систематичне вдосконалення законодавчої бази, так і впровадження нових програм фінансування та підтримки стабільності. Водночас, фінансове регулювання має також враховувати інноваційні розробки та рішення, інтегруючи їх у фінансовий сектор та фінансову систему.

Одним із ключових завдань у фінансовій сфері є оцінка, моніторинг та пом'якшення різних видів ризиків та загроз, які не лише поширюються у фінансовому секторі, а й можуть виникати в інших секторах економіки та впливати на фінансову стабільність. Крім цього, проблеми фінансового сектору тісно пов'язані та позначаються на економічному зростанні. Вище вказане потребує цілісного холистичного підходу до управління.

2. Огляд літературних джерел

Огляд наукових праць, присвячених проблематиці фінансового регулювання в ЄС, демонструє широкий спектр думок та позицій науковців щодо викликів та проблем у сфері захисту фінансових інтересів ЄС. Зокрема вчені акцентують увагу на чинниках забезпечення фінансової безпеки, в основному зосереджуючись на ризиках, які виникають при регулюванні та нагляді за фінансовим ринком ЄС.

Коваль Ю та Юрків Н. розглядають основні пріоритети забезпечення економічної безпеки ЄС, визначені в Лісабонській стратегії [1]. У статті Новак А., Правдивця О., Чорного О., Сумбаєва Л., Акімової Л. та Акімова О. вивчаються особливості фінансової безпеки інтегрованого фінансового ринку в ЄС [2]. Автори відзначають національні досягнення країн-членів та багатотікову фінансову культуру. Водночас, дослідження спрямоване не висвітлення особливостей фінансового регулювання фінансових ринків, що є складовою фінансової системи країни, та не охоплює більш широкої проблематики фінансової безпеки, включаючи питання боргової, бюджетної безпеки [2].

Резнік О., Гетьманець О., Ковальчук А., Настюк В.Й., Андрійченко Н. досліджують одну зі сфер забезпечення фінансової безпеки – діяльність з виявлення, попередження, розслідування та припинення фінансово-економічних злочинів в Італії, Румунії, Австрії, Хорватії, Литві, Латвії [3]. Як результат, автори пропонують створення правоохоронних органів в Україні з врахуванням досвіду вище згаданих країн ЄС [3]. Де Буссер, Е. Герлін-Карнелл, Е. також досліджують регуляторні виклики ЄС в управлінні безпекою у сфері боротьби з фінансовими злочинами [4].

У статті Школьник І. О., Козьменко С. М., Полач Я. та Воланін Є. проведено оцінку рівня фінансової безпеки Польщі та України впродовж 2007–2018 років, виявлено задовільний її стан [5]. В публікації Шкриль В. розглядаються практика та стратегії забезпечення фінансової стабільності фінансових установ Бельгії, Нідерландів, Чехії, Великобританії, акцентується увага на важливості регуляторних органів, фінансової грамотності та інновацій [6]. Робота Молоні Н. присвячена висвітленню особливостей фінансового регулювання в ЄС після кризи 2008–2009 років, зокрема поточній програмі реформ [7]. В іншій публікації Молоні Н. 2011 року також розглядає інституційні реформи ЄС після кризи, а саме наслідки створення в 2011 році нового Європейського органу з цінних паперів та ринків [8]. В двох останніх дослідженнях [7–8] наголошується на ризиках централізації нормотворчості та нагляду за фінансовими ринками в ЄС після 2010 року.

Тож, в літературі висвітлюються окремі аспекти публічного управління в сфері фінансової безпеки в ЄС. Обмежені дослідження цілісної інституційної структури публічного управління

для сприяння фінансовій стабільності, правове забезпечення відповідної діяльності, цілі та напрямки фінансового регулювання.

3. Постановка завдання

Метою цього дослідження є вивчення європейської практики публічного управління в сфері забезпечення фінансової безпеки. Основна увага приділяється історичному аналізу та еволюції фінансового регулювання в ЄС за складовими фінансової безпеки, виявленню особливостей та тенденцій публічного управління у фінансовій сфері.

4. Методи та матеріали

Дослідження ґрунтувалося на всебічному огляді наукових праць, які стосуються фінансового регулювання в ЄС та публічного управління у фінансовій сфері, з акцентом на завдання та функції, сфери впливу регуляторних органів, створених в процесі реформування організаційної структури управління після 2010 року. В цих цілях були зібрані дані та матеріали з офіційних сайтів Європейської комісії, Європейської ради системних ризиків, Європейського управління за ринком цінних паперів, Європейського банківського управління, Європейського управління страхування та професійних пенсій, які входять до багаторівневої структури регуляторно-наглядових органів. Основні матеріали, на основі яких проведено аналіз публічного управління забезпечення фінансової безпеки, стратегії та робочі програми вказаних регуляторних органів.

Статистичний огляд доходів та витрат бюджету ЄС у 2014–2023 роках в розрізі основних напрямків та програм витрат дозволив визначити пріоритети фінансування інтеграційного об'єднання, їх зміну у відповідь на виклики, пов'язані з поширенням пандемії коронавірусу та військового вторгнення в Україну.

5. Результати та обговорення

Фінансове управління ЄС еволюціонує у відповіді на виклики та загрози фінансовій стабільності. Після фінансової кризи 2008–2009 років перед регуляторними органами ЄС у фінансовій сфері постало безліч викликів, пов'язаних зі стабільністю функціонування фінансового сектору, проблеми якого поширилися і на бюджетно-боргову безпеку в ЄС, зумовивши зростання державного боргу. Тож у відповідь на ці виклики у 2011 році відбулася реорганізація європейської системи публічного управління у фінансовій сфері: створено нову багаторівневу структуру регуляторно-наглядових органів з розподілом їх повноважень за функціями, до складу якої увійшли:

1) Європейська рада системних ризиків з функцією макропруденційного нагляду за фінансовою системою в межах інтеграційного об'єднання, запобігання системним ризикам та сприяння фінансовій стабільності, оцінку відповідності заходів макропруденційної політики до їх ухвалення державами-членами [9];

2) Європейський центральний банк для цілей банківського регулювання відповідно до Єдиного наглядового механізму (Single Supervisory Mechanism, SSM) [10];

3) національні центральні банки та регуляторні органи у фінансовій сфері [10];

4) Європейська комісія/ЄК – виконавчий орган, відповідальність якого – реалізація фінансової політики (одне із завдань якої спільна оцінка з Європейським банківським управлінням національних рішень та заходів макропруденційної політики національних регуляторів) [10];

5) Європейське управління за ринком цінних паперів/ЄУРЦП (European Securities and Markets Authority, ESMA) для покращення захисту прав інвесторів, забезпечення стабільності фінансових ринків, що функціонує як децентралізована мережа забезпечення фінансового нагляду [12];

6) Європейське банківське управління/ЄБУ (European Banking Authority, EBA) – незалежний орган ЄС, відповідальний за інтеграцію, цілісність банківського сектору, інвестиційних фірм, пруденційне регулювання та нагляд для підтримки фінансової стабільності;

7) Європейське управління страхування та професійних пенсій/ЄУСПП (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA) для фінансового регулювання у страховій сфері, сфері пенсійного забезпечення [13].

Тож, підсумовуючи інституційна структура та система регуляторних та наглядових органів ЄС має на меті забезпечення фінансової стабільності, використовуючи холістичний підхід до оцінки ризиків та загрози фінансовій системі ЄС. Стратегічні завдання фінансових інституцій стосуються цифровізації фінансового сектору, впровадження фінансових інновацій та інклюзії, розвитку сталих фінансів для підтримки стабільного фінансування програм за різними напрямками діяльності.

В цілому фінансове регулювання ЄС фокусується на забезпечення стабільності фінансової системи ЄС, цифровій трансформації фінансового сектору, посиленні конвергенції нагляду в межах ЄС, моніторингу ризиків фінансовій стабільності та розвитку внутрішнього врядування. (табл. 1).

Таблиця 1. Стратегічні напрямки діяльності системи європейських наглядових органів на 2023–2028 рр.

Наглядовий орган	Напрямок діяльності
Пріоритети Європейського банківського управління	Ефективне, послідовне пруденційне регулювання, конвергенція нагляду за банківським сектором (робоча програма на 2023–2025 роки): завершення процесів реформування згідно набору стандартів, заходів Базель III щодо мінімальних вимог до банківських установ Проведення розширеного стрес-тестування в ЄС, впровадження стратегічних заходів управління даними (вдосконалення способів їх отримання, використання, поширення) Цифрові фінанси: введення в дію «Регламенту ЄС 2023/1114 про ринки криптоактивів» від 31 травня 2023 року № 2023/1114 (the Regulation on Markets in Crypto-Assets, MiCA), Закону «Про цифрову операційну стійкість» (Регламент 2023/2554, Digital Operational Resilience Act, DORA) з січня 2025 року в цілях нагляду за ризиками критично важливих постачальників ІКТ-послуг для фінансових організацій Продовження виконання заходів в сфері протидії та боротьби з відмиванням доходів / фінансуванням тероризму
Пріоритети Європейського управління страхування та професійних пенсій	Забезпечення фінансової стабільності, стійкості фінансування шляхом аналізу ризиків та вразливостей визнано пріоритетом Стратегії на 2023–2026 роки Створення ринку сталого страхування, зміцненні захисту споживачів Використання можливостей цифрової трансформації для підтримки нагляду за страховим ринком Надійний, ефективний пруденційний нагляд та нагляд за поведінкою учасників ринку в межах ЄС – пріоритет політики ЄУСПП Розвиток професійних стандартів, економічно ефективно регулювання
Пріоритети Європейського управління за ринком цінних паперів	Посилення нагляду у зв'язку зі зростанням ролі транскордонної діяльності, розвитку єдиного ринку капіталу ЄС; покращення механізмів захисту роздрібних інвесторів у зв'язку з появою нових продуктів та каналів розподілу, сприяння розвитку ефективних ринків та фінансовій стабільності; впровадження цілісного підходу до нагляду шляхом об'єднання зусиль ЄУРЦП та національних компетентних органів нагляду, як наслідок – конвергенція нагляду Забезпечення сталого фінансування на 2023–2028 роки за рахунок розробки технічних стандартів, відповідно до «Регламенту про розкриття інформації щодо стійкого фінансування» (Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFDR) Сприяння розвитку технологічних інновацій та ефективному використанню даних: розробка технічних стандартів, настанов для запровадження правил в області цифрових фінансів: Закон «Про цифрову операційну стійкість» для посилення стійкості фінансового сектору, IT-безпеки фінансових інституцій, (DORA), «Регламент ЄС 2023/1114 про ринки криптоактивів» (MiCA), запровадження пілотного режиму функціонування технологій розподіленої книги для торгівлі та розрахунків за рахунок криптоактивів (the DLT Pilot Regime); прийняття більш систематичного підходу на основі даних до регулювання та нагляду

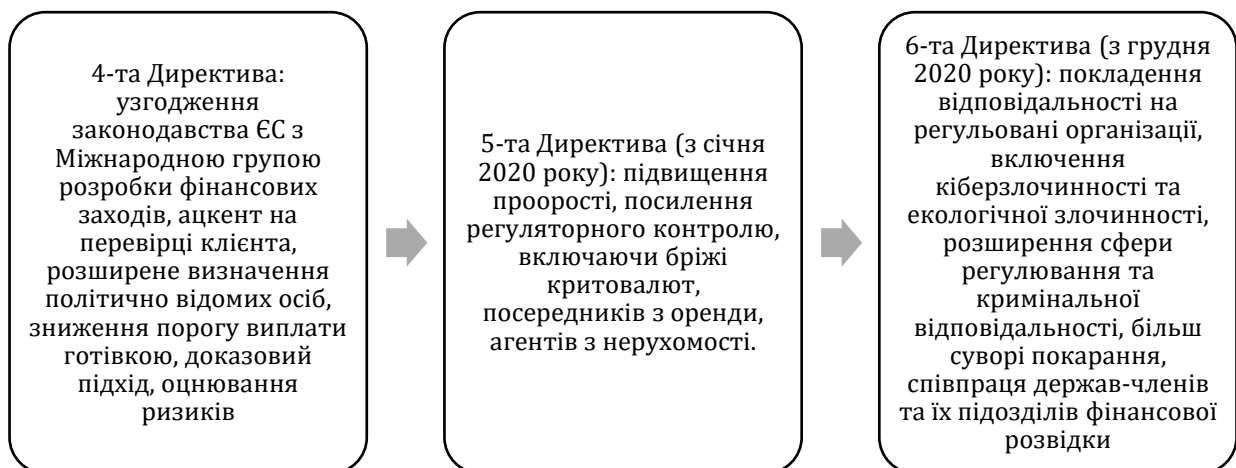
Джерело: розроблено автором за даними [11–17].

Стратегічні пріоритети фінансового регулювання Європейського управління за ринком цінних паперів викладені у Стратегії на 2023–2028 роки, на підставі якої щорічно будуть розроблені річні програми заходів та завдань органу. Один з пріоритетів діяльності Європейського управління з цінних паперів і ринків, спрямований на розробку правил сталого фінансування, передбачає перехід до сталих фінансів з врахуванням екологічних, соціальних, управлінських аспектів [15].

Пріоритети Європейського управління страхування та професійних пенсій визначені в Єдиному програмному документі на 2025–2027 роки, що містить як стратегію, так і річну робочу програму діяльності органу на 2025 рік за такими сферами: сталі фінанси, нагляд та обґрунтована пруденційна політика, цифрова трансформація, оцінка, контроль, пом'якшення ризиків фінансовій стабільності, врядування [16–17].

У зв'язку з появою нових способів відмивання коштів незаконним чином (криптоактиви, краудфандинг) ЄС модернізує управління та змінює регуляторні норми впливу на цю сферу, відзначаючи важливість застосування банками та іншими фінансовими установами заходів запобігання таким протиправним діям.

В 1990 році прийнята перша Директива про боротьбу з відмиванням грошей і фінансування тероризму для запобігання зловживанням у фінансовій системі в цілях протидії відмиванню коштів та незаконному збагаченню [18]. В грудні 2020 року набула чинності шоста Директива ЄС про боротьбу з відмиванням грошей (6 AMLD), спрямована на посилення правил у цій сфері регулювання, зокрема за рахунок збільшення рівня відповідальності регульованих організацій щодо фінансових злочинів [18]. За рахунок нових норм Директиви ЄС про боротьбу з відмиванням грошей і фінансування тероризму розширено сферу регулювання та види кримінальної відповідальності за фінансові злочини [19]. Нова Директива визначає ініціаторів, посередників і підбурювачів злочинів як співучасників, а «пособництво та підбурювання», самовідмивання класифікуються як злочинні дії. Згідно нової Директиви про боротьбу з відмиванням грошей і фінансування тероризму планується створення нового органу управління в ЄС – Управління з боротьби з відмиванням грошей і фінансування тероризму, таким чином трансформуючи нагляд за цією сферою регулювання, посилюючи співпрацю між підрозділами фінансової розвідки (рис. 1) [20].

Рис. 1. Еволюція нормативного регулювання у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в ЄС

Джерело: розроблено автором.

Новий орган публічного управління координуватиме національні органи влади у сфері протидії відмиванню коштів, забезпечувати правильне, послідовне застосування приватним сектором правил ЄС. Управління з боротьби з відмиванням грошей і фінансування тероризму планується створити як децентралізовану агенцію ЄС, яка з січня 2028 року буде забезпечувати повноцінний прямий нагляд за сферою відмивання коштів та фінансування тероризму [20].

З грудня 2024 року в ЄС діє новий Регламент «Про відстеження переказів коштів», мета якого – пом'якшення нових видів ризиків, які існують у цій сфері, відстеження транзакцій з криптоактивами, автентифікація користувачів відповідно до стандартів FATF. Нова законодавча база доповнює інші нормативні акти, зокрема Регламент (Положення) Європейського

Парламенту та Ради «Про регулювання ринків криптоактивів» від 31 травня 2023 року № 2023/1114 (MiCA).

Згідно законодавства ЄС відповідальність за реалізацію фінансової політики покладено на Європейську комісію як виконавчий орган ЄС. Заходи фінансового регулювання спрямовані на забезпечення економічного добробуту, стійкість державних фінансів, фінансову стабільність та зростання інвестування. Європейська комісія виконує функції технічної підтримки держав-членів при реформуванні фінансового сектору, а в цілях фінансування політичних програм здійснює запозичення на міжнародних ринках капіталу.

При Європейській комісії створено Європейську фіскальну раду – незалежний дорадчий орган, обов'язки якої полягають у своєчасній фактичній оцінці впровадження системи фіскального управління, консультуванні щодо найбільш перспективних напрямів фіскальної політики з врахуванням особливостей фіскального менеджменту на національному рівні, налагодженні співпраці з фіскальними установами країн-членів, надання пропозицій розбудови фіскальної системи [10].

Правила в межах Фінансового регламенту ЄС (ФРЕС) покладені в основу формування бюджету ЄС за рахунок національних внесків країн-членів. Саме ФРЕС врегульовано процедури розробки, виконання, контролю за фінансовим планом інтеграційного об'єднання, передбачено застосування уніфікованого підходу до управління фінансами. Бюджет ЄС – це інструмент фінансування та реалізації фінансової політики ЄС, включаючи інвестиції в програми та проекти, які не можливо фінансувати за рахунок бюджетів країн-членів [21].

Перегляд фінансових правил у 2018 році сприяв посиленню гнучкості, прозорості регулювання фінансової сфери ЄС, розширив можливості внесення пропозицій до самого регламенту в разі необхідності, забезпечив скорочення адміністративного навантаження на бюджет та був переорієнтований на результативність публічного управління бюджетом ЄС, врегулювання кризових ситуацій та захист фінансових інтересів ЄС, зокрема завдяки цифровізації фінансової сфери. В результаті перегляду та публічних консультацій Фінансового регламенту, сконцентровано увагу на заходах забезпечення безпеки та стратегічної автономності фінансової сфери ЄС, фінансових інструментах, бюджетних гарантіях та фінансовій допомозі, фінансовій звітності, проведенні цифрового контролю та аудиту фінансової сфери, вдосконаленні правил проведення публічних закупівель (заходи гнучкості при зміні контрактів, електронізація публічних закупівель, електронне виставлення рахунків-фактур, покращення правил залучення зовнішніх експертів). У документі викладені заходи спрощення надання грантів (форми грантів, правила використання, спрощений процес надання гуманітарної допомоги), поширення загальних фінансових правил ЄС на мікропідприємства. Крім того, перегляд Фінансового Регламенту мав на меті сприяти його узгодженості з довгостроковим бюджетом ЄС на 2021–2027 роки або багаторічною фінансовою рамкою (multiannual financial framework, MFF), що забезпечує фінансування програм та заходів фінансової політики ЄС [22].

З 24 вересня 2024 року діє поточна версія Фінансового Регламенту № 2024/2509 від 23 вересня 2024 року Європейського Парламенту та Ради, яким встановлено фінансові правила до бюджету ЄС, правила щодо здійснення витрат та інструменти впровадження бюджетних програм [23]. В цілях бюджетного планування в ЄС використовується такий інструмент середньострокового планування як Багаторічний фінансовий регламент. Перший Багаторічний фінансовий регламент був узгоджений у вигляді між інституційної угоди під назвою пакет Делора на період 1988–1992 роки, підписання якої вирішувала проблеми невідповідності між наявними фінансовими ресурсами та фінансовими потребами об'єднання, зміцнення бюджетної дисципліни, належного планування. Основні відмінності Фінансового Регламенту ЄС та Багаторічного фінансового регламенту ЄС наведені в табл. 2.

У 1992 році підписано другу міжінституційну угоду на період 1993–1999 роки, мета якої – фінансування цілей Єдиного європейського пакту, яким започатковано практику співпраці країн-членів та завершення процесів інтеграції внутрішнього ринку ЄС для сприяння вільному руху товарів, капіталу, послуг та міграції. В результаті підписання угоди було збільшено обсяги фінансування потреб ЄС за рахунок коштів структурних фондів та власних коштів. У 1999 році для фінансування розширеного відтворення підписано третю міжінституційну угоду ЄС на період 2000–2006 років, за якої слідувало погодження четвертої угоди на період 2007–2013 років [25].

Таблиця 2. Основні відмінності Фінансового Регламенту ЄС та Багаторічного фінансового регламенту ЄС

Ознака	Фінансовий регламент	Багаторічна фінансова рамка
Призначення та роль у фінансовій сфері	Забезпечення фінансового управління та врегулювання використання бюджету ЄС	Фінансове планування довгострокових витрат ЄС за основними пріоритетами розвитку
Правова основа	Врегулює питання виконання бюджету ЄС	Визначає граничні межі та структуру бюджету
Терміни дії	Діє на постійній основі та оновлюється за необхідності (не менше ніж один раз в два роки)	Приймається на період сім років та оновлюється за потреби
Змістова характеристика	Законодавчий акт для ефективного, прозорого, гнучкого управління коштами ЄС, що визначає принципи, технічні правила та процедури формування, використання, виконання, контролю, аудиту бюджету	Стратегічний фінансовий документ для забезпечення фінансової стабільності та збалансованості витрат бюджету, визначає стратегічні межі та пріоритети бюджету ЄС за сферами політики
Органи ухвалення	Європейський Парламент, Рада ЄС	Рада ЄС за згодою Європейського Парламенту

Джерело: узагальнено автором на основі [10; 24].

Після підписання Лісабонського договору міжінституційні угоди набули форми регламенту, які розробляються ЄС на наступні п'ять років для впорядкування доходів та витрат ЄС. Документ визначив положення, що стосуються вимог до бюджету, граничних меж видатків за різними їх категоріями. На період 2014–2020 років підписано новий Багаторічний фінансовий регламент ЄС, згідно якого вперше скорочено обсяг видатків, а також визначено створення системи власних фінансових ресурсів та посилення гнучкості бюджету інтеграційного об'єднання.

У 2018 році Європейською Комісією представлено пропозиції щодо Багаторічного фінансового регламенту ЄС на 2021–2027 роки, які передбачали асигнування програм в розмірі 1134,6 млрд євро або 1,11 % від ВНД ЄС. В цілому новий регламент відрізнявся від попередніх розміром витрат бюджету за такими напрямками фінансування, як безпека, міграція, оборона, управління кордонами, дослідження та розробки. При цьому, передбачено скорочення витрат на політику згуртованості та аграрний сектор ЄС, оптимізацію програм бюджету з 58 до 37, підвищення гнучкості бюджетування за рахунок нових спеціалізованих інструментів, модернізацію доходів шляхом включення нових категорій надходжень.

Поширення пандемії коронавірусу перегляд Багаторічного фінансового регламенту пов'язаний з впровадженням інструментів відновлення після кризи за рахунок фінансування відповідних програм обсягом 750 млрд євро. Перегляд регламенту в грудні 2022 року та в лютому 2024 року також зумовлений війною в Україні, в результаті чого розширено покриття позик держав-членів за рахунок бюджету ЄС та включення в бюджет ЄС кредитів як складової макрофінансової допомоги Україні на період 2023–2024 років. Прийняття резолюції ЄС «Розширення багаторічної фінансової програми на 2021–2027 роки: стійкий бюджет ЄС, який відповідає новим викликам» у грудні 2022 року пов'язано з потребою забезпечення бюджетної стійкості у відповідь на нові виклики та зростаючі потреби їх фінансування.

Перегляд Багаторічного фінансового регламенту в лютому 2024 року передбачав надання Україні макрофінансової підтримки в обсязі 50 млрд євро на 2024–2027 роки для вирішення проблем міграції, фінансування надзвичайної допомоги, непередбачуваних обставин, резервів солідарності та Європейського оборонного фонду.

В умовах виникнення кризових ситуацій, зокрема у зв'язку з пандемією коронавірусу та війною в Україні, європейське фінансове регулювання спрямоване на вирішення проблем, пов'язаних зі зростанням міграції, безробіття, зростанням інфляції та відповідне підвищення облікових ставок, ростом цін на енергоресурси, продовольство. Крім цього, існує гостра потреба у нарощуванні оборонних видатків. В результаті збільшується бюджетне навантаження та обсяги державного боргу, що потребує перегляду формування доходів та розподілу видатків

бюджету ЄС, пошуку нових інструментів, джерел фінансування, незважаючи на стабільність у зростанні надходжень та національних внесків до бюджету ЄС у 2014–2023 роках (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка обсягів власних фінансових ресурсів та національних внесків бюджету ЄС у 2014–2023 роках, млн. євро

Джерело: складено автором за даними [26–27].

Перегляд бюджету ЄС у зв'язку з пандемією та війною призвів до зміни фінансових пріоритетів ЄС на період 2021–2027 років, які відрізняються від цілей фінансування впродовж 2014–2020 років, в тому числі за напрямками фінансування та програмами. У 2014–2020 роках фінансові ресурси ЄС спрямовувалися на забезпечення конкурентоспроможності економік, стійке зростання, створення робочих місць, економічну, територіальну, соціальну згуртованість, безпеку та громадський порядок, тощо.

У період 2014–2020 років відбулося зростання видатків бюджету ЄС на 30,81 млрд євро, зокрема за рахунок зростання фінансування програм розумного, інклюзивного зростання на 15,86 млрд євро (щороку на 4,65 %), програм сталого зростання й захисту природних ресурсів на 4,01 млрд євро (щороку на 1,16 %), програм підтримки безпеки, громадського порядку на 4,62 млрд євро (щороку на 28,54 %), програми розвитку «Глобальна Європа» на 4,21 млрд євро (щороку на 8,56 %), публічного адміністрування на 1,5 млрд євро (щороку на 2,67 %) (табл.3).

Таблиця 3. Динаміка обсягів видатків бюджету ЄС за напрямками фінансування у 2014–2020 рр., млрд євро

Напрямок фінансування	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення, +/-	Річний темп приросту, %
Розумне, інклюзивне зростання	67,68	68,01	56,27	57,03	76,11	75,53	83,54	+15,86	+4,65
Стале зростання та захист природних ресурсів	56,58	58,07	57,41	56,74	58,05	59,52	60,60	+4,01	+1,16
Безпека та громадський порядок	1,71	2,02	3,08	2,87	3,11	3,26	6,33	+4,62	+28,54
Програми розвитку «Глобальна Європа»	7,21	7,88	10,28	9,79	9,52	10,11	11,41	+4,21	+8,56
Публічне адміністрування	8,82	8,98	9,32	9,66	9,94	10,38	10,32	+1,50	+2,67
Всього	142,50	145,24	136,42	137,38	156,91	159,10	173,31	+30,81	+3,52

Джерело: розраховано автором за даними [26–27].

При цьому, за напрямком «розумне, інклюзивне зростання» найбільший обсяг фінансових ресурсів спрямований на реалізацію програм забезпечення конкурентоспроможності для зростання та створення робочих місць: програму сприяння дослідженням та інноваціям “The Framework Programme for Research and Innovation (Horizon 2020)”, програми економічної, соціальної, територіальної згуртованості для забезпечення розвитку найменш розвинених регіонів. За напрямком «стале зростання та захист природних ресурсів» найбільше коштів виділено для фінансування витрат Європейського фонду сільськогосподарських гарантій (ЄФГФ), пов'язаних з розвитком ринків, і прямих виплат аграріям. Значний обсяг фінансових ресурсів виділено Європейському сільськогосподарському фонду розвитку сільської місцевості (EAFRD).

У 2021–2023 роках в ЄС змінено окремі напрямки та програми фінансування. Відтак, за напрямком «єдиний ринок, інновації та цифрові технології» в 2021 році виділено 18,5 млрд євро, в 2023 році виділено 25,3 млрд євро, а частка цієї статті витрат становила 10,59 %, зокрема частка фінансування досліджень та розробок склала 6,41 %, європейських стратегічних інвестицій – 2,78 %, розвитку єдиного ринку – 0,44 %.

В 2021–2023 роках збільшилися обсяги фінансування за напрямком «згуртованості, стійкості та захисту цінностей», а їх питома вага у бюджеті ЄС у 2023 році склала 50,43 % (зокрема, частка витрат на забезпечення регіонального розвитку та згуртованості – 19,57 %, витрати на соціальну згуртованість – 7,89 %, витрати на забезпечення відновлення та стійкості – 20,83 %) (табл. 4).

За напрямком «природні ресурси та захист навколишнього середовища» у бюджеті ЄС у 2021 році виділено 56,8 млрд євро, у 2023 році – 59,5 млрд євро, а частка витрат становила 24,87 % з фокусом на фінансування аграрної політики, морської галузі (частка витрат 17,19 %), підтримці Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільської місцевості (частка витрат у 2023 році склала 6,87 %).

Таблиця 4. Динаміка обсягів видатків бюджету ЄС за напрямками фінансування у 2021–2023 рр., млрд євро

Напрямок фінансування	2021	2022	2023	Відхилення (+/-)	Питома вага (2023), %
Єдиний ринок, інновації, цифрові технології	18,5	25,2	25,3	+6,79	10,59
Згуртованість, стійкість, цінності	126,5	126,6	120,6	-5,84	50,43
Природні ресурси, навколишнє середовище	56,8	58,3	59,5	+2,65	24,87
Міграція, управління кордонами	2,5	3,4	2,7	+0,12	1,11
Безпека та оборона	0,7	1,2	1,4	+0,68	0,58
Програми підтримки миру	10,9	14,5	15,2	+4,30	6,37
Європейське державне управління	10,7	11,6	12,3	+1,55	5,13
Всього, млрд євро	228,0	243,3	239,2	+11,19	100,00

Джерело: розраховано автором за даними [27–28]

Для порівняння, витрати на виконання програм у сфері вирішення проблем, пов'язаних з міграцією, управління кордонами, безпеку й оборону були значно нижчими, склавши у 2023 році 2,7 млрд євро та 1,4 млрд євро відповідно. Значні обсяги фінансування відведені на програми з підтримки миру – у 2021 році направлено 10,9 млрд євро, у 2023 році – 15,2 млрд євро (частка 6,37 %).

Тож, пріоритети бюджету ЄС змінюються у відповідь на виклики та ризики фінансовій стабільності, потреби, які виникають у відповідь на кризові періоди та надзвичайні стани. Зростання як надходжень, так і витрат бюджету ЄС забезпечується як за рахунок власних фінансових ресурсів, так і національних внесків держав-членів.

6. Висновки

Отже, в ЄС створено достатньо дієву інституційну структуру публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки з розподілом управлінських функцій за сферами впливу та регулювання. Цілі управлінської діяльності зосереджені на досягненні фінансової стабільності та стійкості фінансування, цифровій трансформації, конвергенції нагляд за фінансовою системою ЄС. Фінансові регуляторні органи ЄС діють на основі співпраці, координації зусиль та заходів, а також взаємодіють з національними регуляторами для оцінки відповідності прийнятих ними рішень щодо національної політики регулювання фінансового сектору.

Фінансове планування в ЄС відбувається на основі фінансового регламенту, основне призначення якого – забезпечити фінансове управління та врегулювання питань використання бюджету ЄС в середньостроковому періоді, а також Багаторічної фінансової рамки, ціль якої полягає у фінансовому плануванні довгострокових надходжень та витрат за пріоритетними напрямками розвитку шляхом встановлення граничних меж та структури бюджету. У зв'язку з кризовими ситуаціями до Багаторічної фінансової рамки ЄС внесені зміни: впроваджено інструменти відновлення, розширено покриття позик держав-членів ЄС за рахунок бюджету, включення до бюджету кредитів в рамках макрофінансової допомоги Україні. Крім цього, модернізовано структуру бюджету ЄС: розроблено нові програми та інструменти відновлення та посилення стійкості. Тож новий бюджет ЄС спрямований на зміцнення фінансової стійкості та забезпечення відповідності новим викликам.

Подальші дослідження повинні фокусуватися на вивченні основних показників забезпечення фінансової безпеки та стабільності в ЄС, як результат розбудови фінансових інституцій публічного управління у цій сфері.

References

1. Koval, Y., & Yurkiv, N. (2020). The state policy in the field of providing financial security as a component of national security: The experience of the European Union countries. *Public Administration and Law Review*, (2), 10–18. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2020-2-10>
2. Novak, A., Pravdyvets, O., Chorni, O., Sumbaieva, L., Akimova, L., & Akimov, O. (2022). Financial and economic security in the field of financial markets at the stage of European integration. *International Journal of Professional Business Review*, 7(5), e0835. <https://doi.org/10.26668/businessreview/2022.v7i5.e835>
3. Reznik, O., Getmanets, O., Kovalchuk, A., Nastuyk, V. Y., & Andriichenko, N. (2020). Financial security of the state. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 9(3), 843–852. [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(10\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(10))
4. De Busser, E., & Herlin-Karnell, E. (2018). EU security governance and financial crimes. *German Law Journal*, 19(5), 1117–1123. <https://doi.org/10.1017/S2071832200022963>
5. Shkolnyk, I. O., Kozmenko, S. M., Polach, J., & Wolanin, E. (2020). State financial security: Comprehensive analysis of its impact factors. *Journal of International Studies*, (2), 291–309. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2020/13-2/20>
6. Skryl, V. (2023). European experience in ensuring the financial security of financial institutions. *Galician Economic Bulletin of the Ternopil National Technical University*, 84(5), 92–98. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.092
7. Moloney, N. (2010). EU financial market regulation after the global financial crisis: “More Europe” or more risks? *Common Market Law Review*, 47(5). <https://doi.org/10.54648/COLA2010058>
8. Moloney, N. (2011). The European Securities and Markets Authority and institutional design for the EU financial market—A tale of two competences: Part (1) rule-making. *European Business Organization Law Review (EBOR)*, 12(1), 41–86. <https://doi.org/10.1017/S1566752911100026>
9. The European Systemic Risk Board. (2025). *About the ESRB*. <https://www.esrb.europa.eu/about/html/index.en.html>
10. European Commission. (2024). *EU financial regulation*. https://commission.europa.eu/translate/goog/publications/eu-financial-regulation-en?x_tr_sl=en&x_tr_tl=uk&x_tr_hl=uk&x_tr_pto=sc
11. European Securities and Markets Authority (ESMA). (2025). *About ESMA*. <https://www.esma.europa.eu/about-esma>
12. European Banking Authority. (2025). *About us*. <https://www.eba.europa.eu/about-us>

13. European Insurance and Occupational Pensions Authority. (2023). *About EIOPA*. https://www.eiopa.europa.eu/about_en
14. European Banking Authority. (2024). *Digital Operational Resilience Act*. <https://www.eba.europa.eu/activities/direct-supervision-and-oversight/digital-operational-resilience-act>
15. European Securities and Markets Authority (ESMA). (2023). *ESMA Strategy 2023–2028*. <https://www.esma.europa.eu/document/esma-strategy-2023-2028>
16. European Insurance and Occupational Pensions Authority. (2025). *Final Single Programming Document 2025–2027: Including Annual Work Program 2025*. https://www.eiopa.europa.eu/about/work-programme_en
17. European Insurance and Occupational Pensions Authority. (n.d.). *Sustainable finance*. https://www.eiopa.europa.eu/browse/sustainable-finance_en
18. European Commission. (n.d.). *EU Anti-Money Laundering Directives (AMLD)*. <https://www-lseg-com.translate.goog/en/risk-intelligence/financial-crime-risk-management/eu-anti-money-laundering-directive? x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=sc>
19. European Commission. (2024). *Anti-money laundering and countering the financing of terrorism at EU level*. https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-eu-level_en
20. Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism. (2024). *The new EU Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism*. https://www.amla.europa.eu/index_en
21. European Commission. (2024). *EU long-term budget*. https://commission-europa-eu.translate.goog/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget_en? x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=sc
22. European Parliament. (2024). *Multiannual financial framework*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/29/multiannual-financial-framework>
23. European Commission. (2022). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the financial rules applicable to the general budget of the Union (recast)*. https://commission-europa-eu.translate.goog/document/download/1023dd98-9891-4d0c-b0d8-d4e97a03cf5b_en?filename=com_2022_223_1_en_act_part1_final.pdf& x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=sc
24. Council of the European Union. (2024). *The EU long-term budget*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-long-term-budget/>
25. European Union. (n.d.). *The Single European Act*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0027>
26. European Commission. (2023). *EU expenditure and revenue – data 2000–2022*. https://commission-europa-eu.translate.goog/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2014-2020/spending-and-revenue_en? x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=sc
27. European Commission. (2024). *EU expenditure and revenue – data 2000–2023*. https://commission-europa-eu.translate.goog/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/spending-and-revenue_en? x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=sc